

TÜRK TARIMININ AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ KARŞISINDAKİ SEKTÖREL REKABET GÜCÜ

Orhan ÇOBAN*

Ayşe Esra PEKER**

Yeşim KUBAR***

Özet

Ulusal ve uluslararası piyasalarda yaşanan istikrarsızlıkların yanı sıra global krizlere bağlı olarak karşılaşılan sorunlar mikro ölçekte sektörlerin makro ölçekte ise ekonomilerin değişen piyasa koşullarına göre yeniden yapılandırılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Diğer taraftan küreselleşme sürecine bağlı olarak ülke ekonomilerine yönelik rekabet gücünün ortaya konması önem kazanmıştır.

Bu çalışmada Türk tarım sektörünün Avrupa Birliği ülkeleri karşısındaki rekabet gücü Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler indeksi yardımıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Analiz sonucunda, Türkiye'nin meyve- sebze, şeker-bal ve şeker hammaddesi ürün grupları ticareti yüksek rekabet gücüne sahipken canlı hayvan ürün grubunda ise oldukça düşük rekabet gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Tarım Sektörü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi, Rekabet Gücü.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

** Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

*** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Abstract

In addition to the instability experienced in national and international markets as the global crisis due to problems encountered in micro-scale sector of the economy at the macro scale, according to changing market conditions, has revealed the need for restructuring. on the other hand, depending on the globalization process advances occurring in the country was dragged into a new quest. In this context, the competitiveness of national economy, especially at the sectoral level is gaining importance.

In this studies of the Turkish agricultural sector competitiveness across the European Union countries with the help of Revealed Comparative Advantage index were analyzed. As a result of Turkey's fruit and vegetable sector, the sugar-honey trade, trade in sugar material with high competitiveness in trade of live animals, while the relatively low were found to be competitive.

Key Words: Turkish Agricultural Sector, Index of Revealed Comparative Advantage, Competitiveness.

1. Giriş

Küreselleşme ve iktisadi bütünleşme çabalarının giderek arttığı günümüzde, Avrupa Birliği (AB) ile üyelik müzakereleri yapan Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünün yanı sıra rekabet gücünü etkileyen faktörlerin tespiti büyük önem taşımaktadır. Genel anlamda ülkelerin uluslararası alandaki rekabet gücünün tespitinde dışa açıklık düzeyi ve dış ticaret göstergeleri dikkate alınmaktadır. Ülkelerin karşılaştırmalı üstünlükleri esas alınarak ticaret yaptıklarını öne süren Klasik iktisatçılar, teorilerinde ülkelerin karşılaştırmalı olarak üstünlüğe sahip oldukları belirli mal ve hizmetlerin üretiminde uzmanlaşmalarını savunmaktadırlar. Klasiklerin ortaya koyduğu ve Ricardo tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Revealed Comparative Advantage-AKÜ) yaklaşımı, uluslararası rekabet gücünü dış ticaret göstergelerine dayanarak açıklayan önemli bir göstergedir. Piyasa sisteminin temeli olan rekabet gücü, rekabet ortamında ayakta kalma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca rekabet gücü; bölgesel birliklerin, endüstri ve firmaların uluslararası rekabette göreceli olarak daha yüksek istihdam ve gelir seviyesi ulaşması olarak da tanımlanabilmektedir.

Türk tarım sektörünün AB'ne yapısal uyumu ve sektörün rekabet gücü, ilk müzakere görüşmelerinden itibaren sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. AB ile başlayan müzakere süreciyle birlikte Türk tarımının AB Ortak Tarım Politikaları'na (OTP) uyumu ön plana çıkan sorunlar arasında yer almaktadır. Sanayi ve hizmet sektörlerine doğrudan ya da dolaylı olarak üretim faktörü sağlaması açısından da oldukça önemli olan tarım sektörü, dış ticaret yolu ile elde edilen döviz gelirinün ülkenin sanayi üretimini geliştiren ithal yatırım ve ara malları satın alınmasına da önemli katkılar sağlamaktadır.

Tarım sektörü dış ticareti gelişmekte olan ülkeler için dış dünya ile en önemli ticari bağlantı kanallarından birisidir. Gelişmekte olan ülkeler içerisinde yer alan Türkiye'de tarımın Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla'daki (GSYH) nispi payı 25 yılda %25'lerden %10'a gerilemesine rağmen gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında tarımın GSYH'daki payının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de ekonomik gelişmeyle tarımda istihdam edilen nüfus 2000-2008 döneminde % 36'dan % 23.7'ye düşerken, tarım ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı %9.3'den %3.2'ye gerilemiştir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere makro ekonomik göstergeler içerisinde tarım sektörünün payı her geçen gün azalmaktadır. Söz konusu oranların azalması tarım sektörünün önemini yitirmesi olarak değil, tarım sektörünün globalleşme sürecinin de etkisiyle tarımsal sanayi eksenli olarak sadece ulusal pazarlarda değil aynı zamanda uluslararası pazarlara yönelik üretim gerçekleştiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

Tarım alanında Türkiye-AB ilişkileri 1960'lı yıllara dayanmakta olup, çerçevesi 1963 yılında yürürlüğe giren Ankara anlaşması ile çizilmiştir (DPT, 2010). 22 yıl süren geçiş döneminin tamamlanması ile birlikte 1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye-AB arasında Gümrük Birliği (GB) anlaşması imzalanarak, sektörel bazda yeni bir sürece girilmiştir. AB'yle entegrasyon sürecinde ihracat potansiyeli ile en avantajlı olması gereken Türk tarım sektörü verimli toprak koşulları ve zengin ürün desenine sahip olmasına rağmen, kurumsal alt yapı yetersizliği ve etkisiz kaynak aktarımı nedeniyle uyum sürecinde en sorunlu sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Konunun öneminden dolayı, Türkiye-AB ilişkilerinde tarım sektörünü ele alan çok sayıda çalışma yapılmaktadır (Seyidoğlu, 2001: 225).

Bu alışmada Türkiye’de milli gelir, istihdam ve dış ticaret göstergeleri içerisinde önemli bir yere sahip olan tarım sektörünün AB lkeleri karşısındaki rekabet gücünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Analizde Balassa tarafından geliştirilen AK indeksinden yararlanılmıştır. Analiz doğrultusunda Türk tarım sektörünün AB tarım sektörü karşısındaki yapısal farklılıkları belirlenmiş ve dinamik değişkenleri harekete geçiren politika önerilerinde bulunulmuştur.

2. Türk Tarımının Sektörel Yapısı ve AB Pazarındaki Yeri

İnsanlığın ilk iktisadi faaliyeti olan tarımsal faaliyetler insanların zorunlu fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olduğundan uzun yıllar ülke ekonomilerinde ön planda yer almıştır. Tarım sektöründe, son yıllarda gerçekleşen küresel piyasa istikrarsızlıkları, ekonomik krizler, hayvan hastalıkları ve iklim değişimlerinden olumsuz bir şekilde etkilenmesinin yanında dünya nüfusunun hızla artması ve 2050’ye kadar 9.2 milyara çıkacağı tahminleri de dünya piyasalarında gıda arzı yetersizliği endişelerini daha da artırmaya başlamıştır. Dünya piyasalarında yaşanan son gelişmeler doğrultusunda tarım ülkesi olarak kabul edilen Türkiye’nin, AB pazarındaki sektörel rekabet gücünün ele alınması gerekmektedir.

2.1. Türk Tarım Sektörünün AB Pazarındaki Yeri

Tarım sektörü, Türkiye ve AB lkelerinin de dahil olduğu bir çok ülkede; nüfusun gıda maddeleri gereksinimini karşılaması, tarıma dayalı sanayilerde hammadde kaynağını oluşturması, istihdam olanağı sunması, diğer sektörlere işgücü transferi sağlaması, dışa bağımlılığın önlemesi, dış ticaretteki katkısıyla döviz geliri sağlayarak demeler dengesi üzerinde olumlu etkiler oluşturması nedeniyle ekonomide önemli bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Globalleşmeyle birlikte hızla değişen ekonomik yapı sonrası önceki üretim dönemlerinde karar verici iktisadi birim üretici iken tüketicie doğru tersine dönerek dengenin değişmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler tarım sektörü toprağa dayalı üretim yapısından tarıma dayalı sanayi yapısına dönüşmesine neden olmuştur. Tarım sektörünün uluslar arası pazarda rekabet gücünün artırması için yaşanan sanayi entegrasyonu sresinde yönetim yapısı ve stratejik yaklaşımlarında köklü değişimler gerekmektedir.

3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerine başlaması kararlaştırılmıştır (DPT, 2010). Bu gelişme ile birlikte AB ile büyük yapısal farklılıkları olan tarım sektörünün önemli değişmelere uğraması zorunluluğu oluşmuştur. İktisat tarihi araştırmalarında, günümüz sanayi ülkelerinin geçen yüzyıllarda tarım toplumu oldukları ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayi toplumuna dönüştükleri görülmektedir (Şahin, 2002:271). Bu süreçte tarım ülkesi olarak kabul edilen Türkiye'nin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecini tamamlayan AB ülkelerinde uygulanan tarım politikaları ve tarımdaki yapısal değişimlerini örnek alarak müzakerelerde ortaya çıkan yapısal farklılıkların başarılı bir şekilde aşılacağı düşünülmektedir.

Türk tarımının GSYH'daki payı, gerek aktif nüfus içinde tarımsal istidamın payı, gerekse toplam ihracat ve ithalat içinde tarımın payı açısından, gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Son yıllarda yaşanan küresel piyasa başarısızlıkları, ekonomik krizler, hayvan hastalıkları ve küresel iklim değişikliğinden olumsuz bir şekilde etkilenen sektörde, yaşanan 2001 krizinden sonraki dokuz yıllık dönemde makro dengelerde yüksek oranlı dalgalanmalar yaşanmıştır.

2001 yılından sonra diğer sektörlerde ait GSYH paylarında artış yaşanırken, tarımın payı %10.1'den %7.8'e gerilemiştir. Yaşanan ekonomik kriz ve gıda krizleri 2001, 2003, 2007 yıllarında sektörün küçülmesine neden olmuştur. 2008 yılında yaşanan küresel krize rağmen tarım sektörü diğer sektörler nazaran daha iyi performans sergileyerek %1.1 büyüme göstermiştir (DPT, 2010). 2007 yılında yaşanan kuraklık etkisiyle tarım sektöründe istihdamın payı %15 azalmıştır. Türkiye'de 2000 yılında istihdam oranı 7.8 milyon iken, 2008 yılında 5 milyona gerilemesine rağmen bu oran AB ve gelişmiş birçok ülkeye göre oldukça yüksek bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2010).

2008 yılında toplam ihracatın %8.7'sini tarımsal ürünler, %9.2'sini madencilik ürünleri, %71.9'unu ise sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Toplam ihracattaki tarımsal ürünlerin payı ise 2006 yılındaki %10.1 düzeyinden, 2008 yılında %8.7'ye gerilemiştir. 2008 yılında tarımsal ürünler ihracatının, %8.1'ini gıda maddeleri ihracatı ve %0.6'sını tarımsal ham madde ihracatı oluşturmaktadır (DTM, 2010). Türkiye'nin toplam ihracatının % 46.6'sı Euro cinsinden AB'ye yapılmakta olup, %53.4'de AB dışındaki ülkelere gerçek-

leştirmektedir (İGEME, 2010). 2008 yılı toplam tarım ürünleri ihracatının %10'u Irak ve Almanya ile yapılırken, bu ülkeleri Rusya Federasyonu, İtalya ve Hollanda takip etmektedir. Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatı, 2000 yılında 1 milyar 973 milyon dolar iken 2009 yılında 4 milyar 447 milyona yükselirken bu sonuçlar doğrultusunda Türkiye'nin tarımda dışa bağımlılığının arttığı görülmektedir (ATO, 2010).

2008 yılında tarım sektörüne yönelik yatırımların büyük bir çoğunluğunun gıda sanayisine yönelik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2008 yılında 410 milyon TL'lik sabit yatırım yapılmıştır. Buna karşın 2008 yılında toplam 44 milyon dolar olan yabancı sermaye girişinin çok küçük bir bölümü tarım sektörüne yönelmiştir. Bunun en önemli nedenleri, tarım sektöründe sermaye devir hızının düşük olması ve uluslararası şirketlerin özellikle tarımsal sanayiye yönelik yatırım yapmalıdır (Hazine Müsteşarlığı, 2010: 11). Bu oranlar dikkate alındığında yapılan teşviklerin tarımsal sanayiye yönelik olurken, üreticiye yönelik desteklerin kaldırılması, uygulanan tarım politikalarındaki dengesizlik sektörün dışa bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca 2001 yılında başlayan küresel krize bağlı olarak uluslararası piyasalardaki arz-talep dengesinin bozulmasına neden olmuştur. Bununla birlikte petrol fiyatlarındaki istikrarsızlığın yanı sıra ticaret sınırlandırmaları, iklimsel değişiklikler, mevcut kaynakların ve üretim faktörlerinin etkin kullanılmaması, döviz kurundaki dalgalanmalarına bağlı olarak ithal girdi fiyatlarındaki istikrarsızlık, tüketici talep değişimleri gibi nedenlerle tarım ürünleri fiyatlarında önemli dalgalanmalar yaşanmasına neden olmuştur (Kıymaz vd., 2008: 53). Bu bağlamda bir taraftan ithalat ekseni olarak talepte artışlar yaşanırken diğer taraftan da küresel ekonomik krize bağlı olarak tarım ürünleri fiyatındaki artışlar ihracatı daraltmış ve dış ticaret açığında büyümelere neden olmuştur (TAEM, 2009: 16).

2.2. Gümrük Birliği'nin Türk Tarımına Etkileri

GB, malların tek bir gümrük alanı içinde herhangi bir engelle karşılaşmaksızın serbestçe dolaşabilmesi ve tarafların üçüncü ülkelerden yaptıkları ithalata aynı dış tarife ve aynı ticaret politikasını uygulamaları olarak tanımlanmaktadır. GB en genel ifadeyle, taraflar arasındaki ticarete mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili

tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da, ortak gümrük tarifesi uygulandığı bir ekonomik entegrasyon çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Seyitoğlu, 2001: 224). Bu yönüyle GB, Türkiye için piyasaların bütünleşmesi adına önemli hale getirerek, Türkiye'nin AB'ne daha çok yaklaştırmıştır.

Günümüzde artan dünya ticaret hacmi ve gittikçe şiddetlenen rekabet ile birlikte sektörlerin pazar paylarını yükseltme çabaları hızla devam etmektedir. Yaşanan globalleşme sürecinde rekabet ortamında ayakta kalabilmek için uluslar arası ticarete engellerin ortadan kalktığı ve bölgesel entegrasyonun güçlendiği görülmektedir. Gerek küresel ölçekte Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar arası organizasyonlara, gerekse AB gibi bölgesel oluşumlara katılmak ülkelerin rekabet gücü için oldukça önemlidir. Türkiye'nin AB ile 1960'lı yıllarda başlayan entegrasyon çabaları 1 Ocak 1996 tarihinde GB ile yeni bir sürece girmiştir (Gümrük Müsteşarlığı, 2010). GB ile birlikte Türkiye'de hemen hemen bütün sektörlerde önemli yapısal değişimler yaşanmaya başlamıştır.

GB'nin ekonomik etkileri temelde kaynak dağılımı üzerinde görülmekte olup iki grupta incelenmektedir. Bunlar GB'nin statik ve dinamik etkileridir. Statik etki, GB'nin milli gelir üzerindeki bir defaya mahsus oluşan etkisi iken, dinamik etki milli gelirin büyüme hızı üzerinde etkisi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve ark, 2007). GB'nin kurulması her iki tarafın ekonomilerini birçok yönden etkilerken; ticaret, üretim, tüketim, gelir dağılımını değiştirmektedir. Bu tür etkilere GB'nin statik etkileri adı verilmektedir. Dinamik etkiler uzun dönemde GB'nin GSYİH'nin büyüme hızı üzerinde ortaya çıkardığı etkiler olup rekabet etkisi, yatırımları teşvik etkisi, ölçek ekonomileri etkisi, dışsal ekonomiler etkisi, teknolojik ilerleme etkisi, kutuplaşma etkisi olmak üzere 5 grupta ele alınmaktadır (Doğan, 2004: 79).

Kuşkusuz AB ile kurulan GB ilişkisinin Türkiye açısından ekonomik, ticari, kurumsal, hukuksal ve finansal gibi birçok alanda küçümsenmeyecek olumlu etki ve sonuçları olmuştur. GB ile birlikte Türk piyasalarındaki artan rekabet nedeniyle, daha yüksek kalite, daha ucuz ürünler ve daha fazla çeşitlilik getirerek tüketicilerin korunması artarken, üreticiler de istikrarlı bir ihracat pazarına erişim imkânına kavuşmuştur. GB'nin tamamlanması için öngörülmüş olan geçiş sürecini çok iyi kullanamamakla birlikte gerekli yapısal değişiklikleri ve teknik düzenlemeleri yapabilen bazı sektörlerin GB'nin

yarattığı avantajlardan faydalandığı görülmektedir. Diğer taraftan mali işbirliği ve dış ticaret politikalarının uygulanması konularında henüz arzulan hedeflere ulaşılammıştır. Mevzuata uyum açısından kaydedilen gelişmeler AB ile ilişkiler alanında ortaya çıkan tecrübe ve birikim sayesinde, GB'nin bu süreci olumlu yönde etkilediği şeklindedir.

Tüm bu gelişmelere karşın Türkiye'de GB sürecinden olumsuz etkilenen sektörlerin başında tarım sektörü gelmektedir. Bunun en önemli nedeni, AB ülkelerinin tarım sektörüne yılda yaklaşık 50 milyar dolar sübvansiyon yapmasına karşın, Türkiye'de tarım sektörüne yönelik desteklerin azaltılması yönünde politikaların uygulanmaya konulmasıdır. Ayrıca hali hazırdaki üyelik müzakerelerinde de tarım sektörüne yönelik AB'nce verilecek mali yardımlar konusundaki sorunlar da aşılammıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2010).

3. Veri Seti ve Yöntem

Uluslararası ticaret teorilerinin ilk oluşumu, Merkantilistlere kadar dayanmakla birlikte asıl temelleri 1776 yılında Adam Smith tarafından yazılan *Ulusların Zenginliği (Wealth of Nations)* adlı eserle atılmıştır. Bu bağlamda Adam Smith'in ortaya koyduğu Mutlak Üstünlükler Teorisi'nin eksiklikleri yaklaşık 40 yıl sonra David Ricardo tarafından literatüre katılan Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ile giderilmeye çalışılmıştır (Seyidoğlu, 2001: 15).

Firmaların endüstri ve ulusal düzeyde rekabet gücünü ölçmek amacıyla farklı modeller geliştirilmiştir. AKÜ yaklaşımı ülkelerin rekabet güçlerini ölçmede sıklıkla kullanılmaktadır (Utkulu ve Seymen, 2004: 3). Bu çalışmada rekabet gücü göstergesi olarak AKÜ indeksinden yararlanılmıştır. AKÜ, bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğü olan malları belirlemek için kullanılan bir gösterge olup dış ticaret verileri kullanılarak hesaplanmaktadır. İndeks, ülkelerin dış ticaret yapılarını karşılaştırarak avantaj ve dezavantajlı yönlerini yansıtmaktadır (Demir, 2002: 230). AKÜ yaklaşımı ilk kez Liesner (1958) tarafından literatüre eklenirken, bu yaklaşım Balassa (1965; 1977) tarafından yeniden geliştirilmiştir. Balassa, ülke ekonomilerinde uygulanan tarifeler ve miktar sınırlamalarının yanı sıra fiyat-dışı faktörlerin ve göreceli maliyetlerin de ülkeler arası farklılıkları açıklamada kullanılabileceğini belirtmiştir (Çoban ve Kök, 2001: 72-73). Balassa tarafından geliştirilen AKÜ indeksi sektör ve alt-sektör karşılaştırmalarında birçok alanda ampirik araştırmalarda

kullanılmaktadır. Bu bağlamda Atıcı (2008), Türk tarım sektörünün AB tarım sektörü ile rekabet gücünü, Gençler ve ark. (2008), Türkiye’de beyaz et sektörünün AB uyum süreci açısından rekabet gücünü, Kesbiç vd. (2005), Türkiye’de tarım sektörü için 1990-2003 dönemi için seçilmiş ürünlerin endüstri içi ticaret katsayıları endeksi, hesaplanarak rekabet gücünü, Fertö ve Hubbard (2002) 1992-1998 döneminde Macaristan’ın tarım ve gıda imalat endüstrilerinde 22 ürün grubu için rekabet gücünü analiz etmek için AKÜ İndeksi’ni kullanmıştır.

Bu çalışmada rekabet gücü kriteri olarak Balassa tarafından geliştirilen ve aşağıda matematiksel notasyonu gösterilen formülden yararlanılmıştır:

$$EP_{ax} = \frac{\frac{X_{ax}}{M_{ax}}}{\frac{X_{at}}{M_{at}}} = \frac{X_{ax} M_{at}}{M_{ax} X_{at}}$$

Burada; X_{ax} : a ülkesinin ilgili sektör ihracatını, X_{at} : a ülkesinin toplam ihracatını, M_{ax} : a ülkesinin ilgili sektör ithalatını, M_{at} : a ülkesinin toplam ithalatını temsil etmektedir. Hesaplanan indeks değeri $EP_{ax} > 1$ ise, ilgili sektörün ekonomik performansının dünyadakinden yüksek, $EP_{ax} < 1$ ise, düşük olduğunu göstermektedir. Buna göre $EP > 1$ ise ilgili sektörün dünya ölçeğinde rekabetçi; $EP < 1$ ise dünya ölçeğinde rekabetçilikten uzak olması anlamına gelmektedir (Balassa, 1977: 332).

Analizde kullanılan veri seti, FAO (Food and Agriculture Organization of The United Nations) ve OECD (The Organisation for European Economic Co-operation and Development)’nin yıllık uluslararası ticaret istatistiklerinden derlenmiştir. 1996-2007 döneminin dikkate alındığı analizde Türkiye ile AB üyesi 24 ülke verilerinden yararlanılmıştır. Verilerindeki yetersizlik ve eksikliklerden dolayı Malta, Belçika ve Lüksemburg analizlere dahil edilememiştir.

4. Analiz Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında 1996-2007 dönemi Türk tarım sektörünün AB ülkelerinin tarım sektörü ile AKÜ indeks değerleri hesaplanarak değerlendirilmiştir.

dirmeye tabi tutulmuş ve bu yöntemle tarım sektörünün tüm ülkeler bağlamında ürün grubu ve alt ürün grubu açısından ekonomik performansı tespit edilmiştir. Çalışmada ürün gruplandırılmasında FAO'dan alt sektörler için ürün grubu kodları kullanılmıştır. Veriler bitkisel -hayvansal ürün grubu ve canlı hayvan ürün grubu olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir. Bitkisel ve hayvansal ürün gruplarının belirlenmesinde Türkiye'nin dış ticaretinde ön plana çıkan gruplar analize dahil edilmiştir. AB ülkeleri tarım sektörünün uluslararası rekabet gücünü tanımlayan AKÜ indeks değerleri ekler bölümünde yer alan Tablo-1'de, Türkiye'ye ilişkin indeks değerleri ise Tablo-2'de verilmiştir. Canlı hayvan ürün grubu ticaretine ilişkin AKÜ indeks değerleri ise Tablo-3'de yer almaktadır.

Tablo-1 ve Tablo-2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, 1882 kodlu tarımsal ürün grubu ticaretinde yüksek rekabet gücüne sahip ülkeler; Kıbrıs, Macaristan, Yunanistan olup bu ülkeleri Türkiye takip etmektedir. AB-15 ülkeleri arasında birliğin tarım merkezi kabul edilen Fransa ise rekabet gücü yüksek olmasına karşın sıralamada 9. sırada yer alarak Türkiye'den sonra gelmektedir. 1889 kodlu meyve-sebze ürün grubunda Türkiye'nin AB ülkelerinin çok üzerinde rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. Kıbrıs, Yunanistan ve İspanya Türkiye'yi sıralamada takip etmektedir.

1890 kodlu şeker-bal ürün grubu ticareti ve 1955 kodlu şeker hammaddesi ürün grubu ticaretinde AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin çok yüksek rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. 1890 kodlu şeker-bal ürün grubu ticaretinde Türkiye'yi Polonya, Macaristan, Fransa takip ederken, 1955 kodlu şeker hammaddesi ürün grubu ticaretinde Türkiye'yi Polonya, Macaristan, Litvanya takip etmektedir. 1936 kodlu süt tozu ürün grubu ticaretinde AB ülkelerinin neredeyse tamamının rekabet gücünün yüksek olduğu görülmektedir. Bu sıralamada Türkiye sıranın sonlarında yer almaktadır.

1935 kodlu konsantre süt ürün grubu ticaretinde AB ülkelerinin de Polonya, Litvanya ve Almanya ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'de konsantre süt ürün grubu ticaretinde dalgalanmalar yaşamakta olup en yüksek rekabet gücü 2001 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye için 2003 yılından sonraki ithalat verilerinin bulunmaması nedeniyle AKÜ indeksi hesaplanamamıştır. Sıralamada 5. sırada yer almakta olan Türkiye'nin son yıl verileri bulunmadığından Türkiye için bulunan AKÜ indeksi sağlıklı sonuç vermemektedir. 1937

kodlu taze süt ürün grubu ticaretinde Türkiye, AB ülkelerine göre daha yüksek rekabet gücüne sahiptir. Türkiye'yi Avusturya, Litvanya ve Slovenya takip etmektedir.

1934 kodlu toplam süt ürün grubu ticaretinde ise AB ülkelerinin tamamına yakınının yüksek rekabet gücüne sahip olduğu görülürken, Polonya, Slovenya, Estonya ilk üçte yer almaktadır. Türkiye'nin 2001, 2004 ve 2007 dönemlerinde rekabet gücünün yükseldiği görülmektedir.

1886 kodlu süt ürünleri ve yumurtacılık ürün grubu ticaretinde AB ülkeleri ve Türkiye dahil olmak üzere birçok ülkenin yüksek rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Litvanya, Polonya, Danimarka en yüksek rekabet gücüne sahip ülkeler arasında yer almaktadır. 1926 kodlu tavuk eti ürün grubu ticaretinde Türkiye'nin, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. İlk sıradaki Türkiye'yi, Macaristan, Polonya ve Fransa ülkeleri takip etmektedir. Bu ürün grubunda Türkiye'nin rekabet gücü sürekli yükselirken, 2005 yılında yaşanan kuş gribi nedeniyle sektör oldukça olumsuz etkilenmiştir.

1925 kodlu koyun eti ürün grubu ticareti sektörel rekabet gücünde Türkiye 2. sırada yer almaktadır. İthalat veri kısıdı nedeniyle sektöre ait son yıllar için AKÜ indeksleri hesaplanamamıştır. Sektör veri kısıdı nedeniyle Türkiye rekabet gücü değerlendirmesinde istenen sağlıklı sonuç elde edilememiştir. AB ülkelerinden Bulgaristan, Romanya, İrlanda ve Polonya rekabet gücü oldukça yüksek ülkeleri oluşturmaktadır.

2077 kodlu toplam et ürün grubu ticareti için AKÜ indeks hesaplamasında toplam et sektör ortalamasında yüksek rekabet gücü sahip olarak görünmektedir. Son yıllara ait ithalat veri kısıdı nedeniyle toplam et ürün grubu ticareti rekabet gücünde sağlıklı sonuçlar bulunamamıştır. Çünkü koyun eti ürün grubuna yönelik verilerin olmaması ortalamayı yükselterek yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. AB ülkeleri için toplam et ticaretinde rekabet gücü yüksek ülkeler arasında Macaristan, Danimarka, Polonya, İrlanda ve Hollanda ilk sıralarda yer almaktadır. Toplam et ürün grubu ticaretinde rekabet gücü yüksek çıkan ülkelerde domuz eti ticaretinin oldukça yüksek payı bulunmaktadır.

1944 kodlu tahıl ürün grubu ticaretinde, AB'de rekabet gücü yüksek ülkeler arasında Macaristan, Fransa ve Bulgaristan yer almaktadır. Türkiye'de

sektörün 2000–2002 dönemleri ve 2007 yılları içerisinde rekabet gücü oldukça düşmüştür. Özellikle 2007 yılında dünya fiyatlarındaki hızlı yükselme ve yaşanan kuraklık sektörün üretim gücünde azalma yaşanmasına sebep olmuştur. AB ülkelerin de tahıl ticaretinde Macaristan, Fransa ve Bulgaristan'ın ön sıralarda oldukları, Türkiye'de ise 12 yıllık süreç içerisinde özellikle son yıllarda rekabet gücünde önemli azalmanın yaşandığı görülmektedir.

1945 kodlu tahıl ve un ürün grubu ticaretinde tahıl ticaretindeki rekabet gücü ile aynı trend içerisinde olduğu görülmektedir. AB'de tahıl ve un ticaretinde de yine tahıl ticaretinde ön planda olan ülkelerin rekabet gücü yüksek bulunurken, Türkiye'nin un ticaretindeki rekabet gücünün daha yüksek olduğu görülmektedir. 1999 kodlu zeytinyağı ticaretinde AB ile Türkiye rekabet gücü karşılaştırıldığında ilk sırada Türkiye'nin çok yüksek bir farkla yer aldığı görülmektedir. Yunanistan, İspanya ve Kıbrıs ise Türkiye'yi takip etmektedir. 1896 kodlu tütün ürün grubunda rekabet gücü ele alındığında Yunanistan, Bulgaristan, Kıbrıs ve Hollanda ilk sıralarda yer alırken bu ülkeleri 5. Sırada Türkiye takip etmekte olduğu görülmektedir.

Son olarak Tablo-3'de düzenlenen 1884 kodlu canlı hayvan ürün grubunda AB ülkeleri için Danimarka, Romanya, Macaristan'ın yüksek rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye için 1997 yılında yüksek rekabet gücüne sahip olduğundan ortalamada yüksek rekabet gücüne sahip olduğu görülmektedir. Oysaki, 1997 yılı dışındaki dönemlerdeki oldukça düşük hatta son yıllarda rekabet gücünün ortadan kalktığı görülmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada 1996-2007 dönemi dikkate alınarak Türk tarım sektörünün AB ülkeleri karşısındaki rekabet gücü analiz edilmiştir. Analizlerde Balassa tarafından geliştirilen AKÜ indeksinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin dış ticaretinde ön plana çıkan bitkisel ve hayvansal ürün grupları belirlenerek, ekonomik performansları tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, tarımsal ürün ticaretinde Kıbrıs, Macaristan ve Yunanistan yüksek rekabet gücüne sahip ülkeler arasında yer alırken, bu ülkeleri Türkiye takip etmektedir. AB-27 ülkeleri içerisinde Birliğin tarım merkezi kabul edilen Fransa'nın Türkiye'nin ardında sıralamada 9. sırada yer alması oldukça dikkat çekicidir.

Meyve-sebze, şeker-bal, şeker hammaddesi gibi ürün grupları ticaret göstergeleri dikkate alındığında, Türkiye'nin rekabet gücünün AB ülkelerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özellikle meyve sebze ürün grubunda Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olmasının temel nedeni, iklimsel faktörlerin ürün çeşitliliğinde yarattığı avantajlardır. Şeker ürün grubunda ise Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olmasında, sektöre ait tarıma dayalı sanayisinin en başarılı örneklerinden biri olmasının büyük bir etkisi bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de 2001 yılında şeker üretimi kotaların daraltılması ve desteklemelerin azaltılması ile birlikte şeker üretiminin altın çağını kapandığı görülmektedir. Bunun bir diğer nedeni, daha az maliyete sahip olan nişasta bazlı şekerlere tanınan ayrıcalıkların devam ettirilmesidir. Bu durumun devam etmesi sonucunda sektörün rekabet gücünü kaybederek dışa bağımlı bir hale geleceği kaçınılmazdır.

Süt tozu ürün grubunda, AB ülkelerinin neredeyse tamamının rekabet gücünün yüksek olduğu görülürken, Türkiye son sıralarda yer almaktadır. AB ülkelerinde süt tozu ürün grubuna verilen teşvikin oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Buna karşın söz konusu ürün grubunda Türkiye'nin rekabet gücü oldukça düşük olup, bunun en önemli nedeni uygulamaya konulan politikadaki istikrarsızlıklardır. Bu bağlamda mevcut ekolojik şartlar ve doğal kaynak potansiyeli etkin bir şekilde değerlendirildiğinde, bu ürün grubunda da Türkiye'nin kısa dönemde rekabet gücünün artması ihtimal dahilindedir. Aksi takdirde AB'nin düşük fiyatları ve koruyucu politikaları karşısında Türkiye'nin rekabet şansının oldukça düşük olması, beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de konsantre süt ticaretinde dalgalanmalar yaşamakta olup en yüksek rekabet gücü 2001 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye için 2003 yılından sonraki ithalat verilerinin bulunmaması nedeniyle AKÜ indeksi hesaplanamamıştır. Türkiye'de taze süt üretiminde rekabet gücü AB ile kıyaslandığında ilk sırada yer almakla birlikte alt ürün grupları toplama dahil edildiğinde toplam süt ürün grubunun rekabet gücü azalmaktadır. Türkiye'de süt ürün grubunun rekabet gücünü azaltan en büyük nedenler olarak sütün kalite düşüklüğü, yüksek maliyet, kayıt dışılık ve desteklerin yetersizliği sayılabilir. Sektörün rekabet gücünün artırılması için teşviklerin artırılmasına yönelik politikaların hayata geçirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye’de tahıl ürün grubunda özellikle 2007 yılında dünya fiyatlarındaki hızlı yükselmenin yanı sıra yaşanan kuraklık, sektörün üretim gücünü azaltmıştır. Bu bağlamda tahıl ürün grubunda rekabet gücü düşük olan Türkiye’nin un ürün grubunda rekabet gücünün yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye zeytinyağı ürün grubunda AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında rekabet gücü açısından ilk sırada yer almaktadır. Zeytinyağı ürün grubunun rekabet gücündeki yükselişin sürdürülebilir hale getirilebilmesi, farklı ülkelere yönelik işleme tekniklerinin uygulamaya konularak, ihracat imkanlarının geliştirilmesinin yanı sıra AB pazarlarına yönelik zeytin işleme konusunda gerekli teknolojik ve yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Diğer taraftan bütün ürün grubunun rekabet gücü sıralamasında Türkiye 5. sırada yer almaktadır.

Türkiye’nin incelenen dönemde tavuk eti ürün grubu rekabet gücünde sürekli olarak bir artış eğilimi görülmekle birlikte 2005 yılında yaşanan kuş gribinden sektör oldukça olumsuz etkilenmiştir. Bu ürün grubunun rekabet gücündeki artışın sürekli hale gelmesi için maliyetlerin düşürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ürün grubu AB ülkeleri karşısındaki rekabet gücünü zamanla kaybedecektir.

Koyun eti ürün grubuna ve dolayısıyla toplam et ürün grubuna ait son yıllara ilişkin verilerin bulunmaması nedeniyle, bu ürün grubunun AKÜ indeksleri hesaplanamamıştır. Türkiye toplam et ürün grubuna ait veriler için koyun eti verilerinde yaşanan sorunlar nedeniyle her ne kadar toplam et ürün grubu ortalaması yüksek çıkmakla birlikte, söz konusu indeks değerleri gerçeği yansıtmamaktadır.

Canlı hayvan ürün grubunda Danimarka, Romanya ve Macaristan yüksek rekabet gücüne sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ürün grubunda 1997 yılında yüksek rekabet gücüne sahip olan Türkiye’nin rekabet gücünde sonraki yıllarda önemli bir azalma yaşanmıştır. Canlı hayvan ithalatı tartışmalarının devam ettiği günümüzde hayvancılık sektöründe yaşanan olumsuz tablo çalışma sonuçlarında karşımıza çıkmıştır. Bu ürün grubundaki olumsuz tablonun ortadan kaldırılması noktasında yapılan canlı hayvan ithalatı geçici politika olarak görülmektedir. İthalatın sektördeki problemlere çözüm olmasının aksine hayvancılık sektöründe zaten olmayan rekabet gücünü yok edeceği çalışmadaki analiz sonuçlarından da net olarak görülmektedir. Analiz

sonuçlarına göre çalışmada karşılaşılan en büyük kısıt özellikle hayvancılık sektörüne ait ithalat verilerinin yetersiz olmasıdır. AKÜ indeks hesaplamasındaki ithalat verilerinin olmaması nedeniyle AB ülkeleri ile Türkiye karşılaştırılması istenen düzeyde yapılamamıştır. Özetle, Türkiye'nin rekabette üstün olduğu ürün grupları olmasına rağmen özellikle tarım sektöründe var olan sorunlar dikkate alınmadan uygulanan popülist politikalar yerine rekabet gücünün sürdürülebilirliğin sağlanması için üretici ve üretici örgütlenmelerinin sorunlarını dikkate alan çözüm odaklı politikalar uygulanmasının gerekliliği görülmektedir.

6. Kaynaklar

- Balassa, B. (1965), "Trade liberalization and 'revealed' comparative advantage", The Manchester School of Economic and Social Studies, 33, ss.92-123.
- Balassa, B. (1977), " ' Revealed' Comparative advantage revisited: An analysis of relative export shares of the industrial countries (1953-1971)", The Manchester School of Economic and Social Studies, 45(4), ss.327-344.
- Çoban, O. ve Kök, R. (2005), "Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001", İktisat-İşletme ve Finans Dergisi, Mart, ss. 68-81.
- Demir, R. (2001), Türkiye Beyaz Eşya Sanayisinin Rekabet Gücü ve Geleceği, Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT.2571, <http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa>
- Demir, R.(2002), "Alt Sektörlerde Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri", Planlama Dergisi, Özel Sayı, Ankara, ss. 229-234.
- Doğan, N. (2004), "On Yıllık Dönemde Gümrük Birliği'nin Etkileri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", Mevzuat Dergisi, Temmuz.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2010), "Tarım Stratejisi", <http://mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2004/92.pdf> (10.07.2010)
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı), (2010), "Dış Ticaret İstatistikleri", <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detayrk&dil=TR&yayinid=1115&icerikid=1224&from=home> (10.07.2010)
- FAO (Food and Agricultural Organization). (2010), <http://faostat.fao.org/site/535/default.aspx#ancor> (20.06.2010).

- Fertö, I., Hubbard, L. J. (2003), "Revealed comparative advantage and competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors", World Economy, 26(2),ss. 247 259.
- Gümrük Müsteşarlığı. (2010), "Türkiye-AB Dış İlişkileri ve Gümrük Birliği",
- Hazine Müsteşarlığı. (2010), "Uluslar arası Doğrudan Yatırım Bülteni", <http://www.hazine.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Hazine%20Web/%c4%b0statistikler/UluslararasıTemmuz.pdf> (01.07.2010)
- <http://www.gumruk.gov.tr/trTR/abdiliskiler/Sayfalar/GumrukBirliigi.aspx> (01.07.2010)
- İGEME (İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi). (2010), "Türkiye İhracat Verileri", <http://www.igeme.org.tr> (01.07.2010)
- Kesbiç, C. Y., Baldemir, E. ve Cengiz, S. (2005), "Türk Tarım Sektörünün Rekabet Gücü: Bir Model Denemesi", Uluslararası Rekabet Sürecinde Türkiye, (Derleme M. F. Gökalp, C. Y. Kesbiç), Beyaz Yayınları: İstanbul.
- Kıymaz T. ve Saçlı,Y. (2008), "Tarım ve Gıda Ürünleri Fiyatlarında Yaşanan Sorunlar ve Öneriler",Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Tarım Dairesi, Yayın No:2767, Ankara.
- Seyidoğlu, H. (2001), Uluslar arası İktisat, Kurtiş Matbaacılık, Geliştirilmiş 14. Baskı, İstanbul ss.271.
- Şahin, H.(2002), Türkiye Ekonomisi: Türk Tarım Sektörü Rekabet Gücü, Ezgi Kitapevi, İstanbul, ss.271 314.
- Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü (TAEM). (2010), "Ekonomik Göstergelerle Türkiye'de Tarım", Yayın no:176, <http://www.aeri.org.tr> (25.06.2010).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2010), "Tarım İş Gücü İstatistikleri", <http://www.tuik.gov.tr/iscucu/basla1.do> (10.07.2010).
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (2010), " Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkileri", <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-gumruk-birliigi.tr.mfa>(10.07.2010)
- Utkulu, U. ve Seymen D.(2004), "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey vis-a-vis the EU 15", The European Trade Study Group 6th Annual Conference, EGTS 2004, Nottingham.<http://www.deu.edu.tr/userweb/utku.utkulu/dosyalar/RCA.pdf> (25.07.2010)

Tablo- 1: Ürün Gruplarına Göre Türkiye-AB Ülkelerinin AKÜ indeksleri (1996-2007 Ortalaması)

	Kod	Almanya	Avusturya	Bulgaristan	Ç. Cum.	Danimarka	Estonya	Finlandiya	Fransa	İtalya	UK	İrlanda	İspanya	Kıbrıs
Tarımsal ürün ticareti	1882	0.63	0.82	1.66	0.62	1.67	0.63	0.41	1.34	0.66	0.61	1.21	1.51	2.00
Süt ürünleri-yumurta	1886	1.04	1.44	2.53	2.27	4.36	3.41	1.78	1.94	0.37	0.61	2.66	0.66	2.68
Meyve-sebze üretimi	1889	0.18	0.45	2.07	0.25	0.29	0.22	0.06	0.57	1.35	0.11	0.24	4.86	7.74
Şeker ve bal üretimi	1890	0.91	0.67	0.49	1.35	1.08	0.36	0.33	2.52	0.42	0.54	0.50	1.20	0.30
Tütün	1896	1.20	1.13	3.82	0.79	1.52	0.13	0.14	0.25	0.13	2.35	0.74	0.19	3.06
Taze koyun eti	1925	0.10	0.08	634.54	0.05	0.08	0.11	0.03	0.10	0.06	0.91	24.85	1.82	0.14
Taze tavuk eti	1926	0.28	0.30	2.53	0.48	2.23	0.45	0.30	4.04	3.15	0.34	0.56	0.69	1.96
Toplam süt	1934	2.96	3.31	0.11	4.59	5.26	5.75	2.83	2.00	0.03	1.70	1.48	0.68	0.15
Konsantre süt	1935	5.57	0.83	0.17	4.82	0.47	1.50	0.00	0.64	0.08	1.76	0.08	1.43	0.02
Süt tozu	1936	3.18	1.07	0.09	114.87	15.11	17.85	11.79	4.56	0.02	4.37	11.34	0.43	0.23
Taze süt	1937	2.50	19.85	0.88	1.39	2.17	7.44	2.63	1.13	0.01	3.87	0.31	0.78	0.25
Toplam tahıl üretimi	1944	1.54	1.53	5.99	1.61	1.42	0.86	1.13	8.41	0.32	0.93	0.13	0.36	0.06
Buğday+un üretimi	1945	3.21	3.16	18.52	11.11	1.57	0.55	0.53	18.89	0.14	2.18	0.10	0.39	0.28
Toplam şeker hammaddesi	1955	1.92	3.36	0.20	3.52	2.52	0.23	0.23	5.22	0.24	0.36	1.54	0.25	0.16
Zeytinyağı	1999	0.03	0.05	0.11	0.06	0.03	0.07	0.03	0.08	0.74	0.12	0.03	16.10	15.55
Toplam et üretimi	2077	0.55	1.15	1.54	0.78	5.55	0.68	0.53	1.09	0.31	0.28	3.47	2.13	1.00
	Kod	İsveç	Hollanda	Yunanistan	Letonya	Macaristan	Litvanya	Portekiz	Romanya	Polonya	SlovakC	Slovenya	Türkiye	
Tarımsal ürün ticareti	1882	0.36	1.43	1.90	0.55	1.95	1.13	0.58	0.56	1.14	0.53	0.47	1.88	
Mandıra ürünü -yumurta	1886	0.56	1.69	0.68	4.20	1.54	8.89	0.95	0.31	5.71	1.66	2.39	1.50	
Meyve-sebze üretimi	1889	0.10	1.27	6.26	0.31	2.23	0.67	0.67	0.58	1.51	0.28	0.25	21.35	
Şeker ve bal üretimi	1890	0.41	1.05	1.03	0.60	2.62	1.19	0.39	0.17	3.15	1.10	0.65	14.53	
Tütün	1896	0.19	2.66	4.19	0.48	0.67	1.11	1.54	0.13	0.90	0.28	0.43	2.66	
Taze koyun eti	1925	0.03	0.53	0.20	0.34	6.35	0.29	0.02	97.00	15.48	15.20	0.01	178.10	
Taze tavuk eti	1926	0.23	2.84	0.23	0.10	93.80	0.45	0.24	0.51	7.28	0.46	1.88	435.65	
Toplam süt	1934	1.17	0.85	0.35	3.22	1.52	4.19	1.10	0.15	8.09	1.44	5.98	0.39	
Konsantre süt	1935	4.61	1.43	0.03	14.50	0.10	20.20	0.14	1.75	42.39	0.48	2.15	5.46	
Süt tozu	1936	2.68	0.87	0.06	11.05	1.66	13.06	2.57	0.15	15.94	2.94	2.06	0.05	
Taze süt	1937	7.68	0.91	0.02	4.72	7.80	13.99	2.28	0.08	3.30	3.25	13.58	51.83	
Toplam tahıl üretimi	1944	2.02	0.22	0.92	2.49	9.56	3.93	0.09	2.83	0.37	1.29	0.12	1.29	
Buğday+un üretimi	1945	4.42	0.22	1.17	10.68	1124.16	38.49	0.12	6.38	0.88	2.38	0.16	4.25	
Toplam şeker hammaddesi	1955	1.57	1.80	1.95	0.99	3.90	4.10	0.45	0.03	22.45	1.00	0.28	113.27	
Zeytinyağı	1999	0.04	0.08	102.93	0.11	0.01	0.10	0.92	0.01	0.02	0.02	0.02	1900.2	
Toplam et üretimi	2077	0.21	2.33	0.10	0.34	11.17	1.40	0.67	0.01	4.80	0.31	0.96	83.83	

Tablo- 2: Türkiye’de Bitkisel ve Hayvansal Ürün Grubu AKÜ İndeksi(1996-2007)

Ürün Grupları	Kod	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Ortalama
Tarımsal ürün ticareti	1882	1.82	2.08	2.47	2.74	1.66	2.92	1,31	1,25	1,40	2,11	1,65	1,17	1,88
Mandıra ürünü - yumurta	1886	1.33	2.65	2.41	1.46	0.76	2.83	0,79	0,87	0,80	1,29	1,34	1,43	1,50
Meyve-sebze üretimi	1889	36.71	23.01	23.22	23.22	13.99	31.49	16,02	21,34	23,22	20,43	13,30	10,20	21,35
Şeker ve bal üretimi	1890	1.11	10.11	29.68	22.54	23.16	48.41	9,02	6,48	6,23	5,69	7,29	4,65	14,53
Tütün	1896	3.61	2.92	3.45	3.31	2.07	2.66	2,04	1,93	2,19	2,84	2,91	2,01	2,66
Taze koyun eti	1925	83.62	-	-	-	2008.28	28.65	16,59	-	-	-	-	-	178,10
Taze tavuk eti	1926	85.69	34.10	366.24	648.76	9.14	141.37	420,44	384,31	1540,68	182,19	995,96	418,90	435,65
Toplam süt	1934	0.10	0.10	0.09	0.12	0.15	0.79	0,35	0,25	0,29	0,85	0,77	0,77	0,39
Konsantre süt	1935	2.02	0.72	2.07	1.13	0.90	8.39	1,16	1,82	-	-	-	-	5,46
Süt tozu	1936	0.05	0.05	0.04	0.07	0.08	0.12	0,03	0,02	0,03	0,07	0,04	0,06	0,05
Taze süt	1937	5.00	7.85	3.65	19.27	20.64	74.09	1,86	4,76	6,01	14,18	370,85	93,73	51,83
Toplam tahıl üretimi	1944	0.42	0.79	1.50	1.17	1.11	1.89	0,37	0,27	0,47	3,83	3,14	0,50	1,29
Buğday+un üretimi	1945	0.57	0.95	2.04	2.21	3.11	5.93	0,40	0,45	1,01	25,64	7,91	0,75	4,25
Şeker hammaddesi	1955	0.02	4.01	67.76	209.32	201.73	695.40	39,88	67,89	55,40	2,24	11,59	3,99	113,27
Zeytinyağı	1999	232.73	3238.38	974.29	653.19	17.99	8373.82	14,18	91,43	1647,78	1736,65	2966,58	2855,45	1900,20
Toplam et üretimi	2077	1.28	30.27	106.95	75.48	15.98	83.69	217,95	126,82	69,50	127,14	86,73	64,17	83,83

Tablo- 3: Türkiye ve AB Canlı Hayvan Ticareti (1884) AKÜ İndeks Sonuçları (1996-2007)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Ortalama
Avusturya	2.13	1.94	2.08	1.59	1.21	0.91	0.70	0.92	0.75	0.69	0.60	0.69	1.19
Belçika	0.00	0.00	0.00	0.00	1.56	0.96	0.98	0.93	0.79	0.86	0.74	0.61	0.62
Bulgaristan	10.84	1.10	0.81	2.73	7.42	3.73	6.30	3.58	1.65	0.79	1.11	1.17	3.44
Kıbrıs	2.18	20.16	7.50	5.55	1.13	4.34	2.76	3.59	6.04	10.15	2.98	5.78	6.01
Ç.Cumhuriyeti	2.35	6.66	4.18	3.17	2.74	4.64	3.60	3.46	5.34	3.42	3.60	4.04	3.93
Danimarka	6.03	13.79	20.94	10.19	15.11	17.16	10.99	14.45	16.33	26.02	29.81	24.07	17.07
Estonya	1.40	1.29	0.87	1.34	9.12	9.43	11.73	9.61	4.74	2.83	14.36	14.35	6.76
Finlandiya	0.53	0.56	0.41	0.31	0.39	0.40	0.36	0.58	0.46	0.62	1.18	1.88	0.64
Fransa	3.69	5.41	6.16	4.71	4.55	5.39	8.05	8.23	7.28	8.53	8.16	9.07	6.60
Almanya	0.74	1.49	1.64	1.49	1.37	0.92	1.09	0.98	0.93	0.80	0.71	0.64	1.07
Yunanistan	0.02	0.08	0.05	0.03	0.03	0.04	0.21	0.10	0.11	0.12	0.12	0.16	0.09
Macaristan	18.18	9.98	6.99	6.87	7.59	7.97	7.26	15.24	1.60	1.72	1.46	2.24	7.26
İrlanda	2.26	0.93	1.32	1.84	1.69	0.48	1.03	0.89	0.94	0.95	0.98	1.20	1.21
İtalya	0.02	0.03	0.03	0.03	0.02	0.01	0.01	0.02	0.02	0.03	0.03	0.03	0.02
Latvia	0.94	0.39	0.34	0.13	0.08	0.04	0.07	0.19	0.17	0.18	0.83	0.86	0.35
Litvanya	4.40	2.84	2.56	4.51	12.25	7.18	2.91	5.56	4.19	3.05	4.10	4.70	4.85
Lüksemburg	0.00	0.00	0.00	0.00	4.86	1.88	2.89	4.05	3.88	3.31	3.42	3.42	2.31
Malta	0.06	0.03	0.05	0.21	0.05	0.03	0.02	0.34	0.01	0.01	0.06	0.01	0.07
Hollanda	2.18	0.89	0.97	1.28	1.46	2.25	1.97	1.95	1.90	1.81	2.03	1.86	1.71
Polonya	6.61	6.48	8.03	8.72	5.10	3.87	4.45	5.16	3.92	3.51	4.81	2.82	5.29
Portekiz	0.15	0.21	0.21	0.14	0.16	0.18	0.16	0.22	0.21	0.38	0.28	0.36	0.22
Romanya	12.56	31.45	9.36	18.70	5.72	2.37	3.44	9.52	8.36	5.83	6.51	7.00	10.07
Slovak Cum.	1.42	2.18	1.16	1.49	1.24	0.69	1.11	1.27	1.38	1.57	1.90	1.95	1.45
Slovenya	0.21	0.20	0.13	0.05	0.62	0.46	1.44	0.64	0.24	0.43	1.36	1.67	0.62
İspanya	0.48	0.46	0.38	0.41	0.65	0.70	0.46	0.42	0.63	0.55	0.46	0.46	0.51
İsveç	1.43	2.08	1.92	1.90	1.36	1.34	3.31	2.50	4.29	3.63	2.10	2.38	2.35
Türkiye	0.94	8.85	3.15	0.66	0.04	2.51	2.65	0.81	0.82	0.35	0.39	0.12	1.77
İngiltere	1.75	1.45	1.29	1.59	1.13	1.38	1.29	1.46	1.35	1.25	0.97	1.30	1.35